

I

(Seadusandlikud aktid)

DIREKTIIVID

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2013/48/EL,

22. oktoober 2013,

mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 82 lõike 2 punkti b,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust⁽¹⁾,

pärast konsulteerimist Regioonide Komiteega,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt⁽²⁾

ning arvestades järgmist:

(1) Euroopa Liidu põhiõiguste harta („harta“) artiklis 47, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni („konventsioon“) artiklis 6 ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklis 14 on sätestatud õigus õiglasele kohtulikule arutamisele. Harta artikli 48 lõikega 2 tagatakse kaitseõiguse austamine.

(2) Liit on seadnud endale eesmärgiks säilitada ja arendada vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala. 15.–16. oktoobril 1999 Tampere toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumise eesistujariigi järelduste ja eriti järelduste punkti 33 kohaselt peaks kohtuotsuste ja õigusasutuste muude otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte saama liidu piires õiguslaselase koostöö nurgakiviks nii

tsiviil- kui ka kriminaalasjades, kuna ulatuslikum vastastikune tunnustamine ja õigusaktide vajalik ühtlustamine hõlbustaksid pädevate asutuste koostööd ja üksikisiku õiguste kohtulikku kaitset.

(3) Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artikli 82 lõikes 1 on sätestatud, et „liidus põhineb kriminaalasjades tehtav õiguslaselane koostöö kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttel ...“.

(4) Kriminaalasjades tehtud otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte rakendamine eeldab, et liikmesriigid usaldavad üksteise kriminaalõigussüsteeme. Vastastikuse tunnustamise ulatus sõltub suurel määral mitmest näitajast, sealhulgas kahtlustatavate või süüdistatavate isikute õiguste kaitse mehhanismidest ja ühistest miinimumnõuetest, mis on vajalikud vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise hõlbustamiseks.

(5) Kuigi liikmesriigid on konventsiooni ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti osalised, näitavad kogemused, et ainuüksi see asjaolu ei tekita alati piisavat usaldust teise liikmesriigi kriminaalõigussüsteemi vastu.

(6) Kriminaalasjades tehtud otsuste vastastikune tunnustamine saab toimida tõhusalt üksnes usalduse õhkkonnas, milles mitte üksnes õigusasutused, vaid kõik kriminaalmenetluses osalejad peavad teiste liikmesriikide õigusasutuste otsuseid samaväärseks enda omadega viisil, mis ei väljenda mitte üksnes usaldust teiste liikmesriikide eeskirjade adekvaatsuse suhtes, vaid ka veendumust, et neid eeskirju kohaldatakse õigesti. Vastastikuse usalduse suurendamiseks on vaja kehtestada üksikasjalikud eeskirjad hartast, konventsioonist ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelisest paktist tulenevate menetlusõiguste ja menetluslike tagatiste kaitse kohta. See eeldab ka hartas ja konventsioonis sätestatud miinimumnõuete edasiarendamist liidus käesoleva direktiivi ja muude meetmete abil.

⁽¹⁾ ELT C 43, 15.2.2012, lk 51.

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi 10. septembri 2013. aasta seisukoht (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata) ja nõukogu 7. oktoobri 2013. aasta otsus.

- (7) ELi toimimise lepingu artikli 82 lõikes 2 nähakse ette liikmesriikides kohaldatavate miinimumeeskirjade kehtestamine, et hõlbustada kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikust tunnustamist ning politsei- ja õiguskoo­stööd piiriülese mõõtmega kriminaalasjades. Nime­tatud artiklis osutatakse isikute õigustele kriminaalmenet­luses kui ühele valdkonnale, kus võib kehtestada miinimumeeskirju.
- (8) Ühised miinimumeeskirjad peaksid suurendama usaldust kõikide liikmesriikide kriminaalõigussüsteemide vastu, mis omakorda peaks tõhustama õigus­alast koostööd vastastikuse usalduse õhkkonnas ja edendama põhi­õiguste kultuuri liidus. Sellised ühised miinimumeeskirjad peaksid kõrvaldama ka liikmesriikide territooriumil koda­nike vaba liikumist piiravad tõkked. Ühised miinimu­meeskirjad tuleks kehtestada seoses õigusega kaitsjale kriminaalmenetluses, õigusega lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja seoses õigusega suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaa­rasutustega.
- (9) Nõukogu võttis 30. novembril 2009 vastu resolutsiooni teekaardi kohta, mille eesmärk on tugevdada kahtlustata­vate või süüdistatavate isikute menetlusõigusi kriminaal­menetluses („teekaart“) ⁽¹⁾. Tuginedes järkjärgulisele lähe­nemisviisile, kutsutakse teekaardis üles võtma meetmeid seoses õigusega kirjalikule ja suulisele tõlkele (meede A), õigusega teabele õiguste ja süüdistuse kohta (meede B), õigusega tasuta õigusabile ja õigusnõustamisele (meede C) ning õigusega suhelda sugulaste, tööandjate ja konsulaa­rasutustega (meede D), ning spetsiaalsete kaitsemeetme­tega selliste kahtlustatavate või süüdistatavate isikute jaoks, kes kuuluvad haavatavate isikute kategooriasse (meede E). Teekaardis rõhutatakse, et esitatud õiguste järjekord on ainult soovituslik ja seega võib seda vastavalt prioriteetidele muuta. Teekaart on koostatud selliselt, et see toimiks tervikuna, ja seega avaldub selle mõju täiel määral ainult siis, kui rakendatakse kõiki selle osasid.
- (10) Euroopa Ülemkogu avaldas 11. detsembril 2009 heameelt teekaardi vastuvõtmise üle ja lisis selle Stock­holmi programmi „Avatud ja turvaline Euroopa kodanike teenistuses ja nende kaitsele“ ⁽²⁾ (punkt 2.4). Euroopa Ülemkogu rõhutas, et teekaart ei ole täielik, ning kutsus komisjoni üles analüüsima kahtlustatavate ja süüdistata­vate isikute minimaalsete menetlusõiguste muid aspekte ning hindama seda, kas parema koostöö edendamiseks selles valdkonnas on vaja käsitleda muid küsimusi, näiteks süütuse presumptsiooni.
- (11) Seni on vastu võetud kaks teekaardi kohast meedet, nimelt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. oktoobri 2010. aasta direktiiv 2010/64/EL õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses ⁽³⁾ ning Euroopa
- Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta direktiiv 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaal­menetluses teavet ⁽⁴⁾.
- (12) Käesolevas direktiivis sätestatakse miinimumeeskirjad, mis käsitlevad õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismääruse täitmise­ga seotud menetlustes vasta­valt nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsusele 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesrii­kidevahelise üleandmiskorra kohta ⁽⁵⁾ ja õigust lasta teavi­tanda vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja õigust suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaa­rasutustega. Sel viisil edendatakse direktiiviga harta, eriti selle artiklite 4, 6, 7, 47 ja 48 kohaldamist, tuginedes konventsiooni artiklitele 3, 5, 6 ja 8, nagu neid tõlgendab Euroopa Inimõiguste Kohus, mis oma kohtu­praktikas seab pidevalt norme kaitsja kasutamise õiguse suhtes. Kohtupraktikas on muu hulgas sedastatud, et õiglane menetlus eeldab seda, et kahtlustataval või süüdistataval isikul peab olema võimalik saada mitmesu­guseid konkreetsetel õigusabiga seonduvaid teenuseid. Selles osas peaks kahtlustatava või süüdistatava isiku kaitsjal olema võimalik piiranguteta tagada kaitse aluspõ­himõtete järgimine.
- (13) Ilma et see piiraks konventsiooni kohaseid liikmesriikide kohustusi tagada õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, ei tuleks käesoleva direktiivi kohaldamisel pidada krimi­naalmenetluseks vähem tähtsate süütegudega seotud menetlusi vanglas ning sõjaväelises kontekstis toime pandud rikkumistega seotud menetlusi, millega tegeleb otsene ülem.
- (14) Käesoleva direktiivi rakendamisel tuleks võtta arvesse direktiivi 2012/13/EL sätteid, mille kohaselt tuleb kaht­lustatavat või süüdistatavat isikut viivitamata teavitada õigusest kaitsjale ning vahistatud või kinnipeetud kahtlus­tatavale või süüdistatavale isikule tuleb anda viivitamata kirjalik õiguste deklaratsioon, mis sisaldab teavet õiguse kohta kasutada kaitsjat.
- (15) Käesolevas direktiivis tähendab mõiste „kaitsja“ iga isikut, kes on liikmesriigi õiguse kohaselt kvalifitseeritud andma ja kellel on õigus anda, sealhulgas kui ta on selleks akre­diteeritud volitatud organi poolt, kahtlustatavale või süüdistatavale isikule õigus­alast nõu ja abi.
- (16) Mõnes liikmesriigis võib suhteliselt väikeste rikkumiste korral muu kui vabaduskaotusliku karistuse määramise pädevus olla muul asutusel kui kriminaalasjades pädeval kohtul. Näiteks võib see nii olla liikluseeskirjade ulatus­liku rikkumise korral, mis võidakse kindlaks teha liiklus­kontrolli käigus. Sellistel juhtudel ei oleks mõistlik nõuda, et pädevad asutused peaksid tagama kõik käesoleva direk­tiivi kohased õigused. Kui liikmesriigi õiguses on sätes­tatud pisirikkumiste eest karistuste määramine sellise

⁽¹⁾ ELT C 295, 4.12.2009, lk 1.

⁽²⁾ ELT C 115, 4.5.2010, lk 1.

⁽³⁾ ELT L 280, 26.10.2010, lk 1.

⁽⁴⁾ ELT L 142, 1.6.2012, lk 1.

⁽⁵⁾ EÜT L 190, 18.7.2002, lk 1.

asutuse poolt ja on ette nähtud õigus edasi kaevata või võimalus asjaomase juhtumi puhul muul viisil kriminaal-asjades pädevasse kohtusse pöörduda, tuleks käesolevat direktiivi seetõttu kohaldada üksnes kõnealuses kohtus pärast sellist edasikaebamist või kohtusse pöördumist toimuvate menetluste suhtes.

(17) Mõnes liikmesriigis loetakse kriminaalkuriteoks teatavad pisirikumised, eelkõige liikluseeskirjade pisirikumised, kohalike omavalitsusüksuste üldeeskirjade pisirikumised ning avaliku korra pisirikumised. Sellistel juhtudel ei oleks mõistlik nõuda, et pädevad asutused peaksid tagama selliste pisirikumiste korral kõik käesoleva direktiivi kohased õigused. Kui liikmesriigi õiguses on pisirikumiste puhul sätestatud, et vabaduskaotuslikku karistust ei saa määrata, tuleks käesolevat direktiivi seega kohaldada üksnes kriminaal-asjades pädeva kohtu menetluste puhul.

(18) Teatavate pisirikumiste kuulumine käesoleva direktiivi reguleerimisalasse ei tohiks mõjutada konventsiooni kohaseid liikmesriikide kohustusi tagada õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, sealhulgas saada kaitsjalt õigusabi.

(19) Liikmesriigid peaksid kahtlustatavale või süüdistatavale isikule tagama põhjendamatut viivitusteta õiguse kasutada kaitsjat vastavalt käesolevale direktiivile. Igal juhul tuleks kahtlustatavale või süüdistatavale isikule anda võimalus kasutada kaitsjat kriminaalkohtumenetluse ajal, kui ta ei ole loobunud selle õiguse kasutamisest.

(20) Käesoleva direktiivi kohaldamisel ei hõlma küsitlemine eelküsitlemist politseis või muus õiguskaitseasutuses, mille eesmärk on tuvastada asjaomast isikut, kontrollida relvade omamist või muid selliseid turvalisuse aspekte või teha kindlaks, kas tuleks alustada uurimist, näiteks liikluskontrolli käigus või regulaarsete juhuslike kontrollimiste käigus, kui kahtlustatav või süüdistatav isik on veel tuvastamata.

(21) Kui isikust, kes ei ole kahtlustatav või süüdistatav isik (näiteks tunnistaja), saab kahtlustatav või süüdistatav isik, peaks tal olema õigus mitte anda ütlusi iseenda vastu ja keelduda ütluste andmisest, nagu Euroopa Inimõiguste Kohus on oma kohtupraktikas kinnitanud. Seetõttu mainitakse käesolevas direktiivis otsesõnu tege-likku olukorda, kus isikust saab kahtlustatav või süüdis-tatav isik politseis või muus õiguskaitseasutuses krimi-naalmenetluse käigus läbiviidava küsitlemise ajal. Kui

isikust saab sellise küsitlemise käigus kahtlustatav või süüdistatav isik, tuleb küsitlemine viivitamata lõpetada; küsitlemist võib aga jätkata siis, kui asjaomasele isikule on teatavaks tehtud, et ta on kahtlustatav või süüdistatav isik, ning ta saab kasutada täielikult käesolevas direktiivis sätestatud õigusi.

(22) Kahtlustataval või süüdistataval isikul peaks olema õigus kohtuda privaatse kaitsjaga, kes teda esindab. Liikmesriigid võivad kehtestada praktilise korra, mida kohaldatakse selliste kohtumiste kestuse ja sageduse suhtes, võttes arvesse menetluse asjaolusid, eelkõige juhtumi keerukust ja kohaldatavaid menetlusetappe. Liikmesriigid võivad samuti kehtestada praktilise korra, millega tagada eelkõige kaitsja ja kahtlustatava või süüdistatava isiku turvalisus ja julgeolek kõnealuse kohtumise kohas. Selline praktiline kord ei tohiks piirata kahtlustatava või süüdis-tatava isiku võimalust kasutada tõhusalt ja sisuliselt õigust kohtuda oma kaitsjaga.

(23) Kahtlustataval või süüdistataval isikul peaks olema õigus suhelda teda esindava kaitsjaga. Selline suhtlemine võib toimuda igas etapis, sealhulgas enne õiguse kasutamist kohtuda oma kaitsjaga. Liikmesriigid võivad kehtestada praktilise korra suhtlemise kestuse, sageduse ja viisi suhtes, sealhulgas sellist suhtlemist võimaldava videokon-verentsi ja muu sidetehnoloogia kasutamiseks. Selline praktiline kord ei tohiks piirata kahtlustatava või süüdis-tatava isiku võimalust kasutada tõhusalt ja sisuliselt õigust suhelda oma kaitsjaga.

(24) Teatavate pisirikumiste puhul ei tohiks käesolev direktiiv takistada liikmesriikidel võimaldamast kahtlustatavale või süüdistatavale isikule õigust kasutada kaitsjat telefoni teel. Ent õiguse selline piiramine peaks piirduma üksnes juhtu-dega, kui kahtlustatavat või süüdistatavat isikut ei küsit-leta politseis või muus õiguskaitseasutuses.

(25) Liikmesriigid peaksid tagama, et kahtlustataval või süüdis-tataval isikul on õigus kaitsja kohalolekule ja tõhusale osalemisele tema küsitlemisel politseis või muus õigus-kaitse- või õigusasutuses, sealhulgas kohtulikult arutamisel. Selline osalemine peaks toimuma kooskõlas mis tahes siseriiklikus õiguses sätestatud menetlustega, mis võivad reguleerida kaitsja osalemist kahtlustatava või süüdis-tatava isiku küsitlemisel politseis või muus õiguskaitse-või õigusasutuses, sealhulgas kohtulikult arutamisel, tingi-musel et need menetlused ei piira võimalust kasutada

tõhusalt ja sisuliselt asjaomast õigust. Kahtlustatava või süüdistatava isiku küsitlemisel politseis või muus õiguskaitse- või õigusasutuses või kohtulikult arutamisel võib kaitsja muu hulgas kooskõlas selliste menetlustega esitada küsimusi, nõuda selgitusi ja anda ütlusi, mis tuleks dokumenteerida vastavalt asjaomase liikmesriigi õigusele.

- (26) Kahtlustataval või süüdistataval isikul on õigus sellele, et tema kaitsja oleks uurimis- või muude tõendite kogumise toimingute juures, tingimusel et need on ette nähtud asjaomases siseriiklikus õiguses ja et kahtlustatav või süüdistatav isik peab juures viibima või tal on lubatud juures viibida. Nende toimingute hulka peaksid vähemalt kuuluma äratundmiseks esitamised, kus kahtlustatav või süüdistatav isik seatakse ritta koos teiste isikutega, selleks et ohver või tunnistaja ta nende seast ära tunneks; vastastamised, kus kahtlustatav või süüdistatav isik viiakse kokku ühe või enama tunnistaja või ohvriga, juhul kui nad on oluliste faktide või küsimuste suhtes eriarvamusel, ning uurimiseksperimendid kahtlustatava või süüdistatava isiku juuresviibimisel, selleks et paremini aru saada kuriteo toimepanemise viisist ja asjaoludest ning saada võimalus esitada kahtlustatavale või süüdistatavale isikule konkreetseid küsimusi. Liikmesriigid võivad näha ette praktilise korra kaitsja kohalolekuks uurimis- või muude tõendite kogumise toimingute juures. Selline praktiline kord ei tohiks piirata võimalust kasutada tõhusalt ja sisuliselt asjaomaseid õigusi. Kui kaitsja viibib uurimis- või muude tõendite kogumise toimingute juures, tuleks see jäädvustada, kasutades asjaomase liikmesriigi õiguse kohast jäädvustamiskorda.
- (27) Liikmesriigid peaksid püüdma teha üldteabe kättesaadavaks näiteks veebisaidil või politseijaoskondades kättesaadavatel teabelehtedel, et aidata kahtlustatavaid või süüdistatavaid isikuid kaitsja saamisel. Ent liikmesriigid ei peaks astuma aktiivselt samme, mis tagaksid, et kahtlustatavat või süüdistatavat isikut, kellelt ei ole vabadust võetud, abistaks kaitsja, kui asjaomane isik ei ole ise korraldanud, et teda abistaks kaitsja. Kahtlustataval või süüdistataval isikul peaks olema võimalik võtta vabalt ühendust või konsulteerida kaitsjaga ning lasta end kaitsjal abistada.
- (28) Kui kahtlustatavalt või süüdistatavalt isikult võetakse vabadus, peaksid liikmesriigid võtma vajalikud meetmed, millega tagada, et neil isikutel on võimalik tõhusalt kasutada õigust kaitsjale, sealhulgas korraldama kaitsja abi, kui asjaomasel isikul ei ole kaitsjat, välja arvatud juhul, kui ta on loobunud sellest õigusest. Selliste meetmetega

võib muu hulgas ette näha, et pädevad asutused korraldavad kaitsja abi kättesaadavate kaitsjate nimekirja alusel, kust kahtlustatav või süüdistatav isik võib endale kaitsja valida. Nende meetmete hulka võiksid asjakohasel juhul kuuluda õigusabimeetmed.

- (29) Tingimuste osas, milles viibib kahtlustatav või süüdistatav isik, kellelt on võetud vabadus, tuleks täielikult järgida konventsioonis, hartas ning Euroopa Liidu Kohtu („Euroopa Kohus“) ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikas sedastatud norme. Käesoleva direktiivi alusel abi osutamisel kahtlustatavale või süüdistatavale isikule, kellelt on võetud vabadus, peaks asjaomasel kaitsjal olema võimalik pädevatelt asutustelt küsida, millistes tingimustes viibib isik, kellelt on võetud vabadus.
- (30) Juhtudel, kui kahtlustatava või süüdistatava isiku asukoht on geograafiliselt kaugel (näiteks ülemereterritooriumidel või kui liikmesriik teostab sõjalisi operatsioone väljaspool oma territooriumi või osaleb sellistes operatsioonides), on liikmesriikidel lubatud teha ajutine erand kahtlustatava või süüdistatava isiku õigusest kasutada kaitsjat põhjendamatu viivitusega pärast isikult vabaduse võtmist. Ajutise erandi kohaldamise ajal ei tohiks pädevad asutused asjaomast isikut küsitleda ega teostada käesolevas direktiivis sätestatud mis tahes uurimis- või muud tõendite kogumise toimingut. Kui kahtlustatava või süüdistatava isiku asukoha geograafilise kauguse tõttu ei ole viivitamata võimalik kasutada kaitsjat, peaksid liikmesriigid korraldama nendevahelise suhtluse telefoni või videokonverentsi teel, välja arvatud juhul, kui see on võimatu.
- (31) Liikmesriikidel peaks olema lubatud teha kohtueelses etapis kaitsja kasutamise õigusest ajutine erand, kui esineb kiireloomuline vajadus hoida ära tõsiseid negatiivseid tagajärgi inimese elule, vabadusele või füüsilisele puutumatusse. Sellisel põhjusel tehtud ajutise erandi kohaldamise ajal võivad pädevad asutused kahtlustatavat või süüdistatavat isikut küsitleda ilma kaitsja kohalolekuta, tingimusel et teda on teavitatud sellest, et tal on õigus keelduda ütluste andmisest ja et tal on võimalik seda õigust kasutada, ning et küsitlemine ei kahjusta kaitse õigusi, sealhulgas õigust mitte anda iseenda vastu ütlusi. Küsitlemist võib läbi viia üksnes sellel eesmärgil ja sellises ulatuses, mis on vajalik inimese elule, vabadusele või füüsilisele puutumatusse tõsiste negatiivsete tagajärgede ärahoidmiseks olulise teabe saamiseks. Selle erandi kuritarvitamine kahjustaks põhimõtteliselt pöördumatult kaitse õigusi.

- (32) Liikmesriikidel peaks samuti olema lubatud teha kohtueelses etapis kaitsja kasutamise õigusest ajutine erand, kui uurimisasutuste viivitamatu tegutsemine on hädavajalik selleks, et vältida märkimisväärse kahju tekitamist kriminaalmenetlusele, ja eelkõige hoida ära oluliste tõendite hävitamist või muutmist või tunnistajate mõjutamist. Sellisel põhjusel tehtud ajutise erandi kohaldamise ajal võivad pädevad asutused kahtlustatavat või süüdistatavat isikut küsitleda ilma kaitsja kohalolekuta, tingimusel et teda on teavitatud sellest, et tal on õigus keelduda ütluste andmisest ja et tal on võimalik seda õigust kasutada, ning et küsitlemine ei kahjusta kaitse õigusi, sealhulgas õigust mitte anda iseenda vastu ütlusi. Küsitlemist võib läbi viia üksnes sellel eesmärgil ja sellises ulatuses, mis on vajalik kriminaalmenetlusele märkimisväärse kahju ärahoidmiseks olulise teabe saamiseks. Selle erandi kuritarvitamine kahjustaks põhimõtteliselt pöördumatult kaitse õigusi.
- (33) Kahtlustatava või süüdistatava isiku ja tema kaitsja vahelise suhtluse konfidentsiaalsus on kaitse õiguste tõhusa teostamise seisukohast määrava tähtsusega ning oluline osa õigusest õiglasele kohtulikule arutamisele. Liikmesriigid peaksid seepärast ilma eranditeta austama kaitsja ja kahtlustatava või süüdistatava isiku vaheliste kohtumiste ja mis tahes muu suhtlusvormi konfidentsiaalsust, kui kahtlustatav või süüdistatav isik kasutab käesolevas direktiivis sätestatud õigust kaitsjale. Käesoleva direktiivi kohaldamine ei piira menetlusi sellise olukorra käsitlemiseks, kus objektiivsete ja faktiliste asjaolude põhjal võib kahtlustada, et kaitsja on osalenud kuriteo toimepanemises koos kahtlustatava või süüdistatava isikuga. Kaitsja kuritegelikku tegevust ei tohiks pidada kahtlustatavale või süüdistatavale isikule õiguspärase abi andmiseks käesoleva direktiivi raames. Kohustus austada konfidentsiaalsust ei eelda üksnes seda, et liikmesriigid peaksid hoiduma sekkumast sellisesse suhtlusesse või takistamast sellist suhtlust, vaid ka seda, et juhul kui kahtlustatavalt või süüdistatavalt isikult on võetud vabadus või ta leiab end muul viisil riigi kontrolli all olevat, peaksid liikmesriigid tagama suhtluse korra järgimise ja kaitsma konfidentsiaalsust. See ei tohiks piirata kinnipidamisasutustes kasutatavaid mehhanisme, mille eesmärk on hoida ära kinnipeetavatele keelatud esemete saatmist (näiteks kirj vahetuse jälgimine), niivõrd kui sellised mehhanismid ei luba pädevatel asutustel lugeda kahtlustatava või süüdistatava isiku ja tema kaitsja vahelist kirj vahetust. Käesoleva direktiiviga ei piirata samuti siseriiklikus õiguses ette nähtud menetlusi, mille kohaselt kirjade edasisaatmisest võidakse keelduda, kui saatja ei nõustu sellega, et kirjad esitatakse kõigepealt pädevale kohtule.
- (34) Käesoleva direktiiviga ei tohiks piirata konfidentsiaalsusnõude rikkumist, mis tuleneb pädevate asutuste poolsest seaduslikust järelevalvest. Samuti ei tohiks käesoleva direktiiviga piirata tööd, mida teevad näiteks riikide luureteenistused riigi julgeoleku kaitsmisel kooskõlas Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artikli 4 lõikega 2 või mis kuulub ELi toimimise lepingu artikli 72 reguleerimisalasse, mille kohaselt ei tohi vabadel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala käsitlev V jaotis mõjutada liikmesriikide nende kohustuste täitmist, mis on seotud avaliku korra säilitamise ja sisejulgeoleku kaitsmisega.
- (35) Kahtlustataval või süüdistataval isikul, kellelt on võetud vabadus, peaks olema õigus lasta teatada vabaduse võtmisest põhjendamatu viivitusega vähemalt ühele enda poolt nimetatud isikule, näiteks sugulasele või tööandjale, ilma et see kahjustaks asjaomase isiku suhtes algatatud kriminaalmenetluse või mis tahes muu kriminaalmenetluse nõuetekohast läbiviimist. Liikmesriikidel peaks samuti olema võimalik kehtestada praktiline kord kõnealuse õiguse kohaldamiseks. Selline praktiline kord ei tohiks piirata asjaomase õiguse tõhusat ja sisulist kasutamist. Piiratud erandjuhtudel peaks siiski jääma võimalus teha sellest õigusest ajutine erand, kui see on juhtumi konkreetseid asjaolusid silmas pidades ühe käesolevas direktiivis sätestatud mõjuva põhjusega põhjendatav. Kui pädevad asutused näevad ette sellise ajutise erandi tegemise konkreetse kolmanda isiku suhtes, peaksid nad esmalt kaaluma, kas kahtlustatavalt või süüdistatavalt isikult vabaduse võtmisest võiks teavitada mõnda teist asjaomase isiku poolt nimetatud kolmandat isikut.
- (36) Kahtlustataval või süüdistataval isikul peaks temalt vabaduse võtmise ajal olema õigus põhjendamatu viivitusega suhelda vähemalt ühe enda poolt nimetatud kolmanda isikuga, näiteks sugulasega. Liikmesriigid võivad selle õiguse kasutamist piirata või edasi lükata lähtuvalt kohustuslikest nõuetest või proportsionaalsetest tegevusnõuetest. Sellisteks nõueteks võib olla vajadus hoida ära tõsiselt negatiivseid tagajärgi inimese elule, vabadusele või füüsilisele puutumatusel, vajadus vältida kahju tekitamist kriminaalmenetlusele, vajadus hoida ära kuriteo toimepanemine, vajadus osaleda kohtulikult arutamisel ja vajadus kaitsta kuriteo ohvreid. Kui pädevad asutused näevad ette konkreetse kolmanda isikuga suhtlemise õiguse kasutamise piiramise või edasilükkamise, peaksid nad kõigepealt kaaluma, kas süüdistatav või kahtlustatav isik võiks suhelda mõne teise tema poolt nimetatud kolmanda isikuga. Liikmesriikidel peaks olema võimalik näha ette praktiline kord kolmandate isikutega suhtlemise aja, vahendite, kestuse ja sageduse suhtes, võttes arvesse vajadust hoida isikult vabaduse võtmise kohas korda, turvalisust ja julgeolekut. Selline praktiline kord ei tohiks piirata asjaomase kolmandate isikutega suhtlemise õiguse tõhusat ja sisulist kasutamist.

- (37) Kahtlustatava või süüdistatava isiku, kellelt on võetud vabadus, õigus konsulaarabile on sätestatud 1963. aasta konsulaarsuhete Viini konventsiooni artiklis 36, mille kohaselt riikidele on antud juurdepääsuõigus oma kodanikele. Käesoleva direktiiviga antakse vastav õigus kahtlustatavale või süüdistatavale isikule, kellelt on võetud vabadus, kui ta selleks soovi avaldab. Diplomaatilised asutused võivad kasutada konsulaarkaitset, kui nad täidavad konsulaarasutuste ülesandeid.
- (38) Liikmesriigid peaksid esitama oma siseriiklikes õigusaktides selgelt põhjused ja kriteeriumid mis tahes ajutise erandi tegemiseks käesoleva direktiivi alusel antud õigustest ning kasutama neid ajutisi erandeid piiratud määral. Mis tahes ajutine erand, mis on lubatud käesoleva direktiivi kohaselt, peaks olema proportsionaalne ja ajaliselt rangelt piiratud, see ei tohiks põhineda üksnes väidetava kuriteo liigil või raskusastmel ega kahjustada õiglast menetlust üldiselt. Liikmesriigid peaksid tagama, et kui loa käesoleva direktiivi alusel erandi tegemiseks annab õigusasutus, kes ei ole kohtunik või kohus, võib kohus asjaomast otsust hinnata vähemalt kohtumenetluse etapis.
- (39) Kahtlustataval või süüdistataval isikul peaks olema võimalik loobuda käesoleva direktiivi alusel antud õigusest, tingimusel et talle on antud teavet asjaomase õiguse sisust ja õigusest loobumise võimalikest tagajärgedest. Teabe andmisel tuleks arvesse võtta kahtlustatava või süüdistatava isikuga seotud konkreetseid tegureid, sealhulgas vanust ning vaimset ja füüsilist seisundit.
- (40) Loobumist ja selle asjaolusid käsitlev teave tuleks dokumenteerida, kasutades asjaomase liikmesriigi õiguse kohast dokumenteerimiskorda. See ei tohiks tekitada liikmesriikidele lisakohustusi võtta kasutusele uusi mehhanisme ega tekitada täiendavat halduskoormust.
- (41) Kui kahtlustatav või süüdistatav isik otsustab kasutada õigust tühistada loobumisotsus vastavalt käesolevale direktiivile, ei peaks olema vajadust alustada uuesti küsitlemist ega mingeid menetlustoiminguid, mis tehti sel ajal, kui asjaomasest õigusest oli loobutud.
- (42) Isikul, kelle suhtes kohaldatakse Euroopa vahistamismäärust („isik, kelle üleandmist taotletakse”), peaks olema õigus kasutada kaitsjat määrust täitvas liikmesriigis, et ta saaks tõhusalt kasutada õigusi, mis talle on antud raamotsusega 2002/584/JSK. Kui kaitsja osaleb isiku, kelle üleandmist taotletakse, ülekuulamisel määrust täitvas õigusasutuses, võib kaitsja muu hulgas kooskõlas
- siseriiklikus õiguses sätestatud menetlusega esitada küsimusi, nõuda selgitusi ja anda ütlusi. Asjaolu, et kaitsja osales ülekuulamisel, tuleks jäädvustada, kasutades asjaomase liikmesriigi õiguse kohast jäädvustamiskorda.
- (43) Isikul, kelle üleandmist taotletakse, peaks olema õigus kohtuda privaatse kaitsjaga, kes teda määrust täitvas riigis esindab. Liikmesriikidel peaks olema võimalik kehtestada praktiline kord, mida kohaldatakse selliste kohtumiste kestuse ja sageduse suhtes, võttes arvesse juhtumi konkreetseid asjaolusid. Samuti peaks liikmesriikidel olema võimalik kehtestada praktiline kord, millega tagada eelkõige kaitsja ja isiku, kelle üleandmist taotletakse, turvalisus ja julgeolek kohas, kus toimub kaitsja ja kõnealuse isiku vaheline kohtumine. Selline praktiline kord ei tohiks piirata isiku, kelle üleandmist taotletakse, võimalust kasutada tõhusalt ja sisuliselt õigust kohtuda oma kaitsjaga.
- (44) Isikul, kelle üleandmist taotletakse, peaks olema õigus suhelda kaitsjaga, kes teda määrust täitvas liikmesriigis esindab. Selline suhtlemine peaks saama toimuda igas etapis, sealhulgas enne õiguse kasutamist kohtuda oma kaitsjaga. Liikmesriikidel peaks olema võimalik kehtestada praktiline kord isiku, kelle üleandmist taotletakse, ja tema kaitsja vahelise suhtlemise kestuse, sageduse ja viisi suhtes, sealhulgas sellist suhtlemist võimaldava videokonverentsi ja muu sidetehnoloogia kasutamiseks. Sellise praktilise korraga ei tohiks piirata isiku, kelle üleandmist taotletakse, võimalust kasutada tõhusalt ja sisuliselt õigust suhelda oma kaitsjaga.
- (45) Määrust täitvad liikmesriigid peaksid võtma vajalikud meetmed, millega tagada, et isikul, kelle üleandmist taotletakse, on võimalik määrust täitvas liikmesriigis kasutada tõhusalt oma õigust kaitsjale, sealhulgas korraldama kaitsja abi, kui asjaomasel isikul ei ole kaitsjat, välja arvatud juhul, kui isik, kelle üleandmist taotletakse, on sellest õigusest loobunud. Neid meetmeid, sealhulgas asjakohasel juhul õigusabimeetmeid, tuleks reguleerida siseriikliku õigusega. Selliste meetmetega võib muu hulgas ette näha, et pädevad asutused korraldavad kaitsja abi kättesaadavate kaitsjate nimekirja alusel, kust isik, kelle üleandmist taotletakse, võib endale kaitsja valida.
- (46) Põhjendamatu viivitusest pärast teate saamist, et tagaotsitav isik soovib määrata kaitsja määruse teinud liikmesriigis, esitab selle liikmesriigi pädev asutus tagaotsitava isikule teabe, mis aitab tal selles liikmesriigis kaitsjat määrata. Sellise teabe hulka võiks kuuluda näiteks kaitsjate kehtiv nimekiri või määruse teinud liikmesriigis valves oleva kaitsja nimi, kes võib anda teavet ja nõu

- Euroopa vahistamismääruse asjades. Liikmesriigid peaksid asjakohaselt advokatuurilt nõudma sellise nimekirja koostamist.
- (47) Üleandmiskord on liikmesriikide vahel kriminaalasjades koostöö tegemisel otsustava tähtsusega. Raamotsuses 2002/584/JSK esitatud ajapiirangutest kinnipidamine on sellise koostöö puhul väga tähtis. Kuigi isikul, kelle üleandmist taotletakse, peaks olema Euroopa vahistamismäärusega seotud menetlustes võimalik oma käesoleva direktiivi kohaseid õigusi täiel määral kasutada, tuleks nendest ajapiirangutest siiski kinni pidada.
- (48) Oodates õigusabi käsitleva liidu seadusandliku akti vastu võtmist, peaksid liikmesriigid kohaldama õigusabi käsitlevaid siseriiklikke õigusakte, mis peaksid olema kooskõlas harta, konventsiooni ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikaga.
- (49) Liidu õiguse tõhususe põhimõtte kohaselt peaksid liikmesriigid kehtestama asjakohased ja tõhusad õiguskaitsevahendid, millega kaitsta üksikisikutele käesoleva direktiiviga antud õigusi.
- (50) Liikmesriigid peaksid tagama, et kahtlustatava või süüdistatava isiku antud ütluste või selliste tõendite hindamisel, mille saamisel rikuti tema õigust kaitsjale, või juhtudel, kui sellest õigusest erandi tegemine oli käesoleva direktiivi kohaselt lubatud, austatakse kaitseõigusi ja menetluse õiglust; sellega seoses tuleks arvesse võtta Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikat, mille kohaselt on kaitse õigusi põhimõtteliselt pöördumatult rikutud, kui ilma kaitsja kasutamisetähtaegade kaitsmise ajal antud inkrimineerivaid ütlusi kasutatakse süüdimõistmiseks. See ei tohiks piirata ütluste kasutamist muul siseriikliku õigusega lubatud eesmärgil, näiteks selleks, et teha kiireloomulisi uurimistoiminguid, et hoida ära muude kuritegude toimepanemist või tõsiselt negatiivseid tagajärgi teistele isikutele, või seoses kiireloomulise vajadusega vältida märkimisväärse kahju tekitamist kriminaalmenetlusele, kui kaitsja kasutamine või uurimisega viivitamine kahjustaks pöördumatult raske kuriteo käimasolevat uurimist. Samuti ei tohiks see piirata tõendite lubatavust puudutavate siseriiklike eeskirjade või süsteemide kohaldamist ega takistada liikmesriikidel kasutamast süsteemi, kus kõik olemasolevad tõendid võidakse saada kohtus või kohtuniku ees enne selliste tõendite lubatavuse eraldi või eelnevat hindamist.
- (51) Õiglase kohtumõistmise aluseks on kohustus hoolitseda kahtlustatavate või süüdistatavate isikute eest, kes on potentsiaalselt ebasoodsas olukorras. Seetõttu peaksid prokuratuur, õiguskaitseasutused ja õigusalused hõlbustama selliste isikute käesolevas direktiivis sätestatud õiguste tõhusat kasutamist, näiteks võttes arvesse võimalikku haavatavust, mis mõjutab nende võimet kasutada õigust kaitsjale, ja lasta vabaduse võtmisest teavitada kolmandat isikut, ning võttes asjakohaseid meetmeid kõnealuste õiguste tagamiseks.
- (52) Käesolev direktiiv on kooskõlas hartas tunnustatud põhiõiguste ja põhimõtete, nagu piinamise ja ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise keeld, õigus vabadusele ja turvalisusele, õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu, õigus isikupuutumatusel, lapse õigused, puudega inimeste integreerimine ühiskonda, õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õigus õiglasele kohtulikule arutamisele ning süütuse presumptsioon ja kaitseõigus. Käesolevat direktiivi tuleks rakendada nende õiguste ja põhimõtete kohaselt.
- (53) Liikmesriigid peaksid tagama, et käesoleva direktiivi sätteid, kui need vastavad konventsiooniga tagatud õigustele, rakendatakse kooskõlas nimetatud konventsiooni sätetega, nagu neid on tõlgendatud Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikas.
- (54) Käesoleva direktiiviga kehtestatakse miinimumeeskirjad. Liikmesriigid võivad käesolevas direktiivis sätestatud õigusi laiendada, et tagada kõrgem kaitse tase. Selline kõrgem kaitse tase ei tohiks takistada kohtuotsuste vastastikust tunnustamist, mida need miinimumeeskirjad peaksid hõlbustama. Kaitse tase ei tohiks kunagi langeda allapoole nõuetest, mis on sätestatud hartas või konventsioonis, nagu seda on oma kohtupraktikas tõlgendanud Euroopa Kohus ja Euroopa Inimõiguste Kohus.
- (55) Käesolevas direktiivis edendatakse laste õigusi ja arvestatakse Euroopa Nõukogu suuniseid lapsesõbraliku õigusemõistmise kohta, eelkõige selle sätteid lastele antava teabe ja nõustamise kohta. Direktiivis tagatakse, et kahtlustatavale ja süüdistatavale isikule, sealhulgas lastele, antakse piisavalt teavet, et nad mõistaksid käesoleva direktiivi kohaselt saadud õigusest loobumise tagajärgi ning seda, et loobumine on vabatahtlik ja ühemõtteline. Kui kahtlustatav või süüdistatav isik on laps, tuleks vanemlikku vastutust kandvale isikule võimalikult kiiresti

teatada lapselt vabaduse võtmisest ja selle põhjustest. Kui sellise teabe andmine vanemlikku vastutust kandvale isikule ei ole lapse parimates huvides, tuleks teatada muule sobivale täiskasvanule, näiteks sugulasele. See ei tohiks piirata nende siseriiklike õigusaktide kohaldamist, mis nõuavad, et mis tahes eriasutustele, institutsioonidele või üksikisikutele ja eriti nendele, kes vastutavad laste kaitse või heaolu eest, tuleks lapselt vabaduse võtmisest samuti teatada. Liikmesriigid peaksid hoiduma kolmanda isikuga suhtlemise õiguse kasutamise piiramisest või edasilükkamisest süüdistatava või kahtlustatava lapse puhul, kellelt on võetud vabadus, ning tegema seda üksnes väga erandlikel juhtudel. Edasilükkamise kohaldamisel ei tohiks aga last hoida isolatsioonis, vaid tal peaks olema lubatud suhelda näiteks laste kaitse või heaolu eest vastutava asutuse või isikuga.

- (56) Kooskõlas liikmesriikide ja komisjoni 28. septembri 2011. aasta ühise poliitilise avaldusega selgitavate dokumentide kohta ⁽¹⁾ kohustuvad liikmesriigid lisama põhjendatud juhtudel ülevõtmismeetmeid käsitlevale teatele ühe või mitu dokumenti, milles selgitatakse seost direktiivi komponentide ja ülevõtvate siseriiklike õigusaktide vastavate osade vahel. Käesoleva direktiivi puhul leiab seadusandja, et selliste dokumentide edastamine on õigustatud.
- (57) Kuna käesoleva direktiivi eesmärke, nimelt ühiste miinimumeeskirjade kehtestamist seoses õigusega kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetlustes ja õigusega lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega, ei ole võimalik liikmesriikide poolt piisaval määral saavutada ning meetme ulatuse tõttu on neid parem saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas ELi lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealusel artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv nende eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale.
- (58) ELi lepingule ja ELi toimimise lepingule lisatud protokoll nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artiklite 1 ja 2 kohaselt, ja ilma et see piiraks kõnealuse protokoll artikli 4 kohaldamist, ei osale kõnealused liikmesriigid käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ning see ei ole nende jaoks siduv ega kohaldatav.
- (59) ELi lepingule ja ELi toimimise lepingule lisatud protokoll nr 22 (Taani seisukoha kohta) artiklite 1 ja 2 kohaselt ei osale Taani käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ning see ei ole tema suhtes siduv ega kohaldatav,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

Artikkel 1

Reguleerimisese

Käesolevas direktiivis sätestatakse miinimumeeskirjad, mis käsitlevad kriminaalmenetluse raames kahtlustatava või süüdistatava isiku ning nõukogu raamotsuse 2002/584/JSK kohaste menetlustega („Euroopa vahistamismäärusega seotud menetlused“) hõlmatud isikute õigust kaitsjale, õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega.

Artikkel 2

Reguleerimisala

1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse kriminaalmenetlustes kahtlustatava või süüdistatava isiku suhtes alates sellest ajast, kui liikmesriigi pädevad asutused on sellele isikule ametliku teate saatmisega või muul moel teatavaks teinud, et teda kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteo toimepanemises, olenemata sellest, kas talt on võetud vabadus. Direktiivi kohaldatakse kuni menetluse lõpetamiseni, mille all mõistetakse selle küsimuse lõplikku otsustamist, kas kahtlustatav või süüdistatav isik on süüteo toime pannud, sealhulgas asjakohasel juhul süüdimõistmist ja edasikaebuse lahendamist.

2. Käesolevat direktiivi kohaldatakse isikule, kelle suhtes kohaldatakse Euroopa vahistamismäärusega seotud menetlusi alates tema vahistamise hetkest määrust täitvas liikmesriigis kooskõlas artikliga 10.

3. Käesolevat direktiivi kohaldatakse samadel tingimustel, nagu on sätestatud lõikes 1, muu kui kahtlustatava või süüdistatava isiku suhtes, kellest saab kahtlustatav või süüdistatav isik politseis või muus õiguskaitseasutuses läbiviidava küsitlemise käigus.

4. Ilma et see piiraks õigust õiglasele kohtulikule arutamisele pisirikkumiste puhul,

a) kui liikmesriigi õiguses on sätestatud karistuse määramine muu asutuse kui kriminaalasjades pädeva kohtu poolt ja sellise karistuse määramise võib sellisele kohtule edasi kaevata või sellega võib pöörduda kohtusse, või

b) kui vabaduskaotuslikku karistust ei saa määrata,

kohaldatakse käesolevat direktiivi üksnes kriminaalasjades pädeva kohtu menetluste suhtes.

⁽¹⁾ ELT C 369, 17.12.2011, lk 14.

Kriminaalmenetluse etapist olenemata kohaldatakse käesolevat direktiivi alati täielikult juhul, kui kahtlustatavalt või süüdistatavalt isikult on võetud vabadus.

Artikkel 3

Õigus kaitsjale kriminaalmenetluses

1. Liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval ja süüdistataval isikul on õigus kasutada kaitsjat nii pika aja jooksul ja sellisel viisil, mis annab asjaomasele isikule võimaluse kasutada oma kaitseõigust otstarbekalt ja tõhusalt.

2. Kahtlustatavale või süüdistatavale isikule antakse põhjendamatu viivitusega võimalus kasutada kaitsjat. Igal juhul saab kahtlustatav või süüdistatav isik võimaluse kasutada kaitsjat alates järgmisest hetkest, olenevalt sellest, milline neist on varasem:

- a) enne nende küsitlemist politseis või muus õiguskaitse- või õigusasutuses;
- b) siis, kui uurimis- või muud pädevad asutused teostavad uurimis- või muid tõendite kogumise toiminguid kooskõlas lõike 3 punktiga c;
- c) põhjendamatu viivitusega pärast vabaduse võtmise hetke;
- d) aegsasti enne seda, kui kahtlustatav või süüdistatav isik, kes on saanud kutse ilmuda kriminaalasjades pädeva kohtu ette, ilmub selle kohtu ette.

3. Õigus kaitsjale hõlmab järgmist:

- a) liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul on õigus suhelda ja kohtuda privaatsest esindava kaitsjaga, sealhulgas enne küsitlemist politseis või muus õiguskaitse- või õigusasutuses;
- b) liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul on õigus sellele, et tema kaitsja viibib küsitlemise juures ja osaleb selles tõhusalt. Selline osalemine toimub kooskõlas siseriiklikus õiguses sätestatud menetlustega, tingimusel et need menetlused ei piira võimalust kasutada tõhusalt ja sisuliselt asjaomast õigust. Kui kaitsja osaleb küsitlemisel, jäädvustatakse sellise osalemise toimumine, kasutades asjaomase liikmesriigi õiguse kohast jäädvustamiskorda;
- c) liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul on õigus vähemalt sellele, et tema kaitsja viibiks järgmiste uurimis- või tõendite kogumise toimingute juures, kui need toimingud on sätestatud siseriiklikes õigusaktides ja kui kahtlustatav või süüdistatav isik peab asjaomase toimingu juures olema või tal on lubatud seal olla;

i) äratundmiseks esitamised;

ii) vastastamised;

iii) uurimiseksperimendid.

4. Liikmesriigid püüavad teha üldteabe kättesaadavaks, et aidata kahtlustatavat või süüdistatavat isikut kaitsja saamisel.

Ilma et see piiraks siseriiklikku õigust, mille kohaselt kaitsja kohalolek on kohustuslik, peavad liikmesriigid võtma vajalikud meetmed selle tagamiseks, et kahtlustataval või süüdistataval isikul, kellelt on võetud vabadus, on võimalik kasutada tõhusalt oma õigust kaitsjale, välja arvatud juhul, kui ta on sellest õigusest kooskõlas artikliga 9 loobunud.

5. Liikmesriigid võivad erandjuhtudel ja üksnes kohtueelses etapis teha ajutise erandi lõike 2 punkti c kohaldamisest, kui kahtlustatava või süüdistatava isiku asukoha geograafilise kauguse tõttu on kaitsja kasutamise õigust pärast vabaduse võtmist põhjendamatu viivitusega võimatu tagada.

6. Liikmesriigid võivad erandjuhtudel ja üksnes kohtueelses etapis teha lõikes 3 sätestatud õiguste kohaldamisest ajutise erandi sellises ulatuses, mis on juhtumi konkreetsetest asjaoludest tulenevalt põhjendatud ühe või enama järgmise mõjuva põhjusega:

- a) kiireloomuline vajadus hoida ära tõsiseid negatiivseid tagajärgi inimese elule, vabadusele või füüsilisele puutumatusele;
- b) uurimisasutuste viivitamatu tegutsemine on hädavajalik selleks, et vältida märkimisväärse kahju tekitamist kriminaalmenetlusele.

Artikkel 4

Konfidentsiaalsus

Liikmesriigid austavad kahtlustatava või süüdistatava isiku ja tema kaitsja vahelise suhtluse konfidentsiaalsust, kui kahtlustatav või süüdistatav isik kasutab käesolevas direktiivis sätestatud õigust kaitsjale. Selline suhtlus hõlmab kohtumisi, kirjavahetust, telefonivestlust ja siseriikliku õigusega lubatud mis tahes muid suhtlusvorme.

Artikkel 5

Õigus lasta kolmandat isikut vabaduse võtmisest teavitada

1. Liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul, kellelt on võetud vabadus, on õigus soovi korral sellele, et põhjendamatu viivitusega teatatakse vabaduse võtmisest vähemalt ühele tema poolt nimetatud isikule, näiteks sugulasele või tööandjale.

2. Kui kahtlustatav või süüdistatav isik on laps, tagavad liikmesriigid, et lapse eest vanemlikku vastutust kandvale isikule teatatakse nii kiiresti kui võimalik vabaduse võtmisest ja selle põhjustest, välja arvatud juhul, kui see ei ole lapse parimates huvides, mille korral teavitatakse juhtunust mõnda teist sobivat täiskasvanut. Käesoleva lõike kohaldamisel on laps isik, kes on alla 18 aasta vanune.

3. Liikmesriigid võivad teha ajutise erandi lõigetes 1 ja 2 sätestatud õiguste kohaldamisest, kui see on juhtumi konkreetsetest asjaoludest tulenevalt põhjendatud ühe järgmise mõjuva põhjusega:

- a) kiireloomuline vajadus hoida ära tõsiseid negatiivseid tagajärgi inimese elule, vabadusele või füüsilisele puutumatusele;
- b) kiireloomuline vajadus vältida olukorda, kus võiks tekkida märkimisväärne kahju kriminaalmenetlusele.

4. Kui liikmesriigid teevad ajutise erandi lõikes 2 sätestatud õiguse kohaldamisest, tagavad nad, et laste kaitse või heaolu eest vastutavale asutusele teatatakse põhjendamatu viivitusega lapselt vabaduse võtmisest.

Artikkel 6

Õigus suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikutega

1. Liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul, kellelt on võetud vabadus, on õigus põhjendamatu viivitusega suhelda vähemalt ühe tema poolt nimetatud isikuga, näiteks sugulasega.

2. Liikmesriigid võivad lõikes 1 osutatud õiguse kasutamist piirata või edasi lükata lähtuvalt kohustuslikest nõuetest või proportsionaalsetest tegevusnõuetest.

Artikkel 7

Õigus suhelda konsulaarasutustega

1. Liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul, kes on välisriigi kodanik ja kellelt on võetud vabadus, on õigus soovi korral lasta vabaduse võtmisest põhjendamatu viivitusega teatada oma päritoluriigi konsulaarasutustele ning nende asutustega suhelda. Kui aga kahtlustatav või süüdistatav isik on kahe või enama riigi kodanik, võib ta valida, millise riigi konsulaarasutusele tuleb teatada temalt vabaduse võtmisest ja kellega ta soovib suhelda.

2. Samuti on kahtlustataval või süüdistataval isikul õigus lasta end külastada oma konsulaarasutustel, õigus nendega vestelda ja vahetada kirju ning õigus lasta oma

konsulaarasutustel korraldada tema seaduslikku esindamist kokkuleppel nende asutustega ning asjaomase kahtlustatava või süüdistatava isiku soovi kohaselt.

3. Käesolevas artiklis sätestatud õiguste kasutamist võib reguleerida siseriiklike õigusaktide või menetlustega, tingimusel et sellised õigusaktid ja menetlused võimaldavad viia täielikult ellu eesmärgid, milleks need õigused on kavandatud.

Artikkel 8

Ajutiste erandite kohaldamise üldtingimused

1. Artikli 3 lõike 5 või 6 või artikli 5 lõike 3 kohaselt tehtav ajutine erand:

- a) peab olema proportsionaalne ega või minna vajalikult kaugemale;
- b) peab olema ajaliselt rangelt piiratud;
- c) ei või põhineda üksnes väidetava kuriteo liigil või raskusastmel ning
- d) ei või kahjusta menetluse üldist õiglust.

2. Artikli 3 lõike 5 või 6 kohaselt tehtavaid ajutisi erandeid lubatakse üksnes nõuetekohaselt põhjendatud otsusega, mille teeb iga üksikjuhtumi korral eraldi kas õigusasutus või muu pädev asutus tingimusel, et otsust on võimalik kohtus läbi vaadata. Nõuetekohaselt põhjendatud otsus dokumenteeritakse, kasutades asjaomase liikmesriigi õiguse kohast dokumenteerimiskorda.

3. Artikli 5 lõike 3 kohaselt tehtavaid ajutisi erandeid lubatakse üksnes iga üksikjuhtumi korral eraldi kas õigusasutuse või muu pädeva asutuse tehtud otsusega, tingimusel et otsust on võimalik kohtus läbi vaadata.

Artikkel 9

Loobumine

1. Ilma et see piiraks siseriikliku õiguse kohaldamist, mille kohaselt on kaitsja kohalolek või abi kohustuslik, tagavad liikmesriigid loobumise korral artiklites 3 ja 10 osutatud õigusest, et:

- a) kahtlustatavale või süüdistatavale isikule on antud lihtsas ja arusaadavas sõnastuses suuliselt või kirjalikult selget ja piisavat teavet asjaomase õiguse sisust ning sellest loobumise võimalikest tagajärgedest ning

b) loobumine on olnud vabatahtlik ja ühemõtteline.

2. Loobumist, mille võib teha kirjalikult või suuliselt, ning samuti loobumise asjaolusid käsitlev teave dokumenteeritakse, kasutades asjaomase liikmesriigi õiguse kohast dokumenteerimiskorda.

3. Liikmesriigid tagavad, et kahtlustatav või süüdistatav isik võib loobumisotsuse tühistada igal ajal kriminaalmenetluse käigus ning et kahtlustatavat või süüdistatavat isikut teavitatakse sellest võimalusest. Tühistamine jõustub alates tühistamise otsuse tegemise hetkest.

Artikkel 10

Õigus kaitsjale Euroopa vahistamismäärusega seotud menetlustes

1. Liikmesriigid tagavad, et isikul, kelle üleandmist taotletakse, on õigus kaitsjale pärast Euroopa vahistamismääruse kohast vahistamist määrust täitvas liikmesriigis.

2. Määrust täitvas liikmesriigis kaitsja kasutamise õiguse sisu osas on isikul, kelle üleandmist taotletakse, selles liikmesriigis järgmised õigused:

a) õigus kasutada kaitsjat nii pika aja jooksul ja viisil, mis annab isikule, kelle üleandmist taotletakse, võimaluse kasutada oma õigusi tõhusalt ning igal juhul põhjendamatu viivitusega pärast temalt vabaduse võtmist;

b) õigus kohtuda ja suhelda teda esindava kaitsjaga;

c) tema kaitsjal on õigus viibida isiku, kelle üleandmist taotletakse, ülekuulamise juures määrust täitvas õigusasutuses ja sellel osaleda siseriiklikus õiguses sätestatud korra kohaselt. Kui kaitsja osaleb ülekuulamisel, jäädvustatakse see, kasutades asjaomase liikmesriigi õiguse kohast jäädvustamiskorda.

3. Artiklites 4, 5, 6, 7, 9 ja (kui kohaldatakse artikli 5 lõike 3 kohaselt tehtud ajutist erandit) artiklis 8 sätestatud õigusi kohaldatakse määrust täitvas liikmesriigis *mutatis mutandis* Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluste suhtes.

4. Määrust täitva liikmesriigi pädev asutus teatab isikule, kelle üleandmist taotletakse, põhjendamatu viivitusega pärast temalt vabaduse võtmist, et tal on õigus määrata kaitsja määruse teinud liikmesriigis. Määruse teinud liikmesriigis asuva kaitsja ülesanne on abistada kaitsjat, kes asub määrust täitvas liikmesriigis, andes talle teavet ja nõu, et tagaotsitava isikul oleks võimalik tõhusalt kasutada raamotsusest 2002/584/JSK tulenevaid õigusi.

5. Kui isik, kelle üleandmist taotletakse, soovib kasutada õigust määrata kaitsja määruse teinud liikmesriigis ja tal ei ole kaitsjat juba olemas, teavitab määrust täitva liikmesriigi pädev asutus sellest viivitamata määruse teinud liikmesriigi pädevat asutust. Selle liikmesriigi pädev asutus esitab isikule, kelle

üleandmist taotletakse, põhjendamatu viivitusega teabe, mis aitab tal seal kaitsjat määrata.

6. Isiku, kelle üleandmist taotletakse, õigus määrata määruse teinud liikmesriigis kaitsja ei piira raamotsuses 2002/584/JSK sätestatud tähtaegasid ega määrust täitva õigusasutuse kohustust teha nimetatud raamotsuses määratletud aja jooksul ja tingimustel otsus selle isiku üleandmise kohta.

Artikkel 11

Tasuta õigusabi

Käesolev direktiiv ei piira õigusabi käsitlevaid siseriiklikke õigusakte, mida kohaldatakse kooskõlas harta ja konventsiooniga.

Artikkel 12

Õiguskaitsevahendid

1. Liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul oleks kriminaalmenetluses ja isikul, kelle üleandmist taotletakse, oleks Euroopa vahistamismäärusega seotud menetlustes tõhus siseriiklikus õiguses sätestatud õiguskaitsevahend, kui rikutakse nende käesolevast direktiivist tulenevaid õigusi.

2. Ilma et see piiraks tõendite lubatavust käsitlevate siseriiklike eeskirjade ja süsteemide kohaldamist, tagavad liikmesriigid, et kriminaalmenetluse raames kahtlustatava või süüdistatava isiku antud selliste ütluste või tõendite hindamisel, mille saamisel rikuti tema õigust kaitsjale, või juhtudel, kui sellest õigusest erandi tegemine oli lubatud vastavalt artikli 3 lõikele 6, austatakse kaitseõigust ja menetluse õiglust.

Artikkel 13

Haavatavad isikud

Liikmesriigid tagavad, et käesoleva direktiivi kohaldamisel võetakse arvesse haavatavate kahtlustatavate ja haavatavate süüdistatavate isikute erivajadusi.

Artikkel 14

Kaitse taseme säilitamine

Ühtegi käesoleva direktiivi sätet ei tõlgendata harta, konventsiooni või rahvusvahelise õiguse muude asjakohaste sätete ega liikmesriikide õiguse alusel tagatud kõrgemat kaitse taset pakkuvate õiguste või menetluslike tagatiste piiramisena või nende suhtes erandi kehtestamisena.

Artikkel 15

Ülevõtmine

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 27. novembriks 2016. Liikmesriigid teatavad nendest viivitamata komisjonile.

2. Kui liikmesriigid kõnealused sätted vastu võtavad, lisavad nad nendesse või nende ametliku avaldamise korral nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

3. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas vastuvõetud siseriiklike õigusnormide teksti.

Artikkel 16

Aruandlus

Komisjon esitab hiljemalt 28. novembriks 2019 Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, milles hinnatakse, millises ulatuses on liikmesriigid võtnud käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikke meetmeid, sealhulgas hinnatakse artikli 3 lõike 6 kohaldamist koostöös artikli 8 lõigetega 1 ja 2, ning millele lisatakse vajaduse korral seadusandlikke ettepanekuid.

Artikkel 17

Jõustumine

Käesolev direktiiv jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Artikkel 18

Adressaadid

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele kooskõlas aluslepingutega.

Strasbourg, 22. oktoober 2013

Euroopa Parlamendi nimel

president

M. SCHULZ

Nõukogu nimel

eesistuja

V. LEŠKEVIČIUS